शिशुपालवधे पञ्चमषष्ठसप्तमसर्गाः

३८०

२६ पत्राणि

इत्थंगिरःप्रियतमाइवसोऽव्यलीकाःशुश्रावसूततनयस्यतदाव्यलीकाः॥
रंतुंनिरंतरमियेषततोवसानेतासांगिरौचवनराजिपटंवसाने॥१॥तंस
द्विपेंद्रतुलितातुलतुंगमभ्रंगमम्भुच्चसकदलिकावनराजिरुच्चैः॥विस्ता
ररुद्धवसुधोन्वचलंचचालसन्हर्म्यैर्ध्वमतिगिरेरलघुर्बलौघः॥२॥भा
स्वत्करव्यतिकरोद्धसितांबरांताःसापत्रपाइवमहाजनदर्शनेन॥संविव्यु
रंबरविकाशिचमूसमुत्थंपृथ्वीरजःकरभकंठकडारमाशाः॥३॥आवर्ति
नःशुभफलप्रदशुक्तियुक्ताःसंपन्नदेवमणयोभृतरंध्रभागाः॥अध्या
पच्छुवसुमतीमतिरोचमानास्तूर्णंपयोधयइवोर्मिभिरापतंतः॥४॥व्यार

१

मा॰ स॰ ५ हेमगनमवमस्वसद्भिर्शितायमेकः पलायतङ्गवेनकृतान्तेनादः ॥ अन्यः पु
नर्मुहुरुदप्लुवतास्तभारमन्योन्यतः पथिबता बिभितामिभेनोष्ट्रैः ॥५॥ च्यापा
स्तमैत्यपतद्गनश्रुरुला ग्रपादंगलंतमुत्वलितचामरचारुचाश्वः ॥ नागंपु
नर्मृदुसलीलनिमीलिताक्षं सर्वप्रियः खलुभवत्यनुरूपचेष्टः ॥६॥ त्रस्तः
समस्तजनहासकरः करेणुस्तावत्खरः प्रखरमुल्ललयांचकार ॥ तावत्र
लासनविलोलनितंबबिंबविस्रस्तवस्त्रमवरोधवधूः पपात ॥७॥ शैलो
पशल्यनिपतद्रथनेमिधारानिष्पिष्टनिष्ठुरशिलातलचूर्णगर्भाः ॥ भूरे
णवोनभसिबद्धपयोदचक्राश्चक्रीवदंगरुहधूम्ररुचोविसस्रुः ॥८॥ २

प्रवृद्धशानुशाकलेषु रकुराभिघातात्क्ष्मीसमायतशिलाफलकाचितेषु ॥
पर्यंतवर्त्मसु विचक्रमिरे महाश्वाः शैलस्य दुर्द्दरपुटानिव वाहयंतः ॥ ९॥
तेजोनिरोधसमतानहितेन यंत्रा सम्यक्कशात्रयविचारविदा नियुक्ताः ॥
आरट्टजश्चटुलनिष्ठुरपातमुच्चै[illegible]श्चित्रं चकार पदमर्द्धपुलायितेन ॥ १०॥
नीहारजालमलिनः पुनरुक्तसंध्याः कुर्वन्नवधूतनविलोचनपक्ष्मपाशाः ।
स्तुसः स्तणं यदुबलैर्दिव मातितां सुः पांशुर्हि शांमुखमलुक्य यदृच्छितोऽन्तेः ११
उच्छिघ्यविद्विषइव प्रसभं मृगेंद्रानिद्रानुजानुचरभूपतयो ध्ववासुः ॥

मा.स.५ वन्येभमस्तकनिखातनखाग्रमुक्तमुक्ताफलप्रकरभांजिगुहागृहाल
न्ति॥१२॥ बिभ्राणया बहलयावकपंकपिंगपिच्छावचूडमनुमाधवधाम
जग्मुः॥ चंच्वग्रदष्टचटुलाहिपताकयान्ये स्वावासभागमुरगाशनकेतु
यष्ट्या॥१३॥ छायामपास्य महतीमपि वर्त्तमानामागामिनीं जगृहिरे जन
तास्तरूणां॥ सर्वो नोपगतमप्युपचीयमानं वर्धिष्णुमाश्रयमनागत
तमभ्युपैति॥१४॥ अग्रेगतेन वसतीपरिगृह्यरम्यामापास्य सैनिकनि
राकरणाकुलेन॥ यांतोऽन्यतः प्लुतकृतस्वरमाशुदूरादुद्वाहुनाजुहु

विरेमुर्मुहुराश्रमवप्याः ॥१५॥ सिक्ता इवामृतरसेन मुहुर्मुनीनां क्लान्तिच्छिदो व
नवनस्पतयस्तदानीं शाखावसक्तवसनाभरणाभिरामाः कल्पद्रुमैः सह
विचित्रफलैर्विरेजुः ॥१६॥ यानाङ्गनाः परिजनैरवतार्यमाणाः सङ्कीर्णराप
नयनाकुलसैविदग्धाः ॥ स्रस्तावगुण्ठनपटाहरणालक्ष्यमाणवक्त्रश्रियः
सभयकौतुकमीक्षितेस्म ॥१७॥ केनावसक्तमदृढुबाहुलतास्तुरंगाद्गाढा
वरोधजनवधूरवतारयेतः ॥ आलिंगनान्यधिकृताः स्फुटमापुरेवं गाढस्व
लोः श्रुचितयानकुचंकुरासां ॥१८॥ दृष्ट्वैव निर्वृतिकलापभरामधस्ताच्छ्या
कीर्णमाल्यकबरां कबरीतरूणः ॥ प्राहुडङ्कसपदि निंद्रकवानडुमाग्गासंघ

३

सा॰ स॰ ५ र्षिणस्सह सहतुल्लमवधिकैर्दुरासं ॥१९॥ रोचिस्सु कांचनचयांशुपि
शंगिताशावंशध्वजैर्जलदसंहतिमुल्लिखंत्यः ॥ मन्मर्त्तुरायतनिरंतरसंनि
3 विष्टाः पादाइभिव मुरावलयोरयानां ॥२०॥ छायाविधायिभिरनुस्थितमू
तिशोभैरूच्छ्रायिभिर्बहुलपाटलधातुरागैः ॥ दूष्येरिवाह्नितिमरतांद्धिरदै
रूढारतारावलीविरचनैर्व्यरुचन्निवासाः ॥२१॥ उन्निप्तकांडपरकांत
रत्नीयमानमेहानिलप्रशमितस्रमघर्मतोयैः ॥ दूर्वाप्रतानसहङ्ग
स्तरणेषु भेजे निद्रामसुखं वसनवेशमसु आडाहारैः ॥२२॥ प्रस्वेदवारिस

निषविषक्तसंगे कुर्यासकं ह्रतनरत्न ह्रतमुक्षिपंती ॥ आविर्भवद्घनपयोधरबा
हुमूलाशा तो हरीयुवतिः शांतएमनुसवो भूत् ॥२३॥ यावत्स एव समयः सममे
व तावदव्याकुलाः परमयान्यमितो वितस्था ॥ पर्यापितक्रयिकलोकमगण्य
पण्यपूर्णापणं विपणिनो पविपणिनि मेजुः ॥२४॥ अल्पप्रयोजनकृतोरुतर
प्रयासैरजुर्णलोष्टलगुडैः परितोनुविद्धं ॥ उद्घातमुडुतमसो कुहडालमध्य
ध्यादन्यः शशगुणमनल्पमवन्ननाप ॥२५॥ नासाकुलं परिपतन्परितो
निकेतान्युमिर्न कैश्चिदपिधन्विभिरन्वबंधि ॥ तस्योतघ्रापिनमृगः कु
विदंगनाभिराकर्णपूर्णनयनेषु हतेक्षणश्री ॥२६॥ आसीर्णतत्परवि

मा.स.५ तावसघः हृगणेनवेश्याङ्गनः कृतनवप्रतिकर्मकाम्यः॥ खिन्नानं खिन्नामति
रापततोमनुष्यान्स्वगृहीत्विरतिविष्टइवोपचारैः॥२७॥ स्रस्तः पयःपनु
रनेनिजुरंबराणितन्तु र्वि संघ्नतविकाशिबिसप्रसूनाः॥ से साश्रियाम
नुपभोगनिरर्थकत्वदोषप्रवादममृजन्नगनिम्नगानां॥२८॥ नाभीहृदैः
परिग्रहितरयाणि स्त्रीणांबृहज्जघनसेतुनिवारितानि॥ जग्मुर्ज
लानिजलमंडुकवाद्यवल्गुवल्गद्घनस्तनतटस्खलितानिमंदं॥२९॥ आ
मोलपुष्करमुखोच्छ्वसितैरभीक्ष्णमुक्ताबमुकुरभितोवपुरंबुवर्षैः॥
खेदायतश्वसितवेगनिरस्तमुग्धमूर्द्धन्यरत्ननिकरैरिवहास्तिकानि॥३०

मेघाच्छिन्नाः प्रथममंबुनिधिं गतास्ते यपीद्रयाणि लिताप्रधुधल्लूनपत्नाः॥
तेडागमुरद्विपतयः सरसी विगाढुमा छिप्नकेतु कुपसैन्यागाडाव लेना॥३१॥
आत्मानमेव जलधेः प्रतिबिंबितांगम् ऊर्मौ महत्यभिमुखापतितं निरीक्ष्य॥
क्रोधादधावदपभीरतित्रणीमन्यानागमिच्छुकइवमुत्तमदामहेभः॥३२॥
नादातुमन्यकरिमुक्तमदांबुसिक्तं धृतांकुशेननविघतुमपीष्ठ तामेभः।
रूक्षगडोन सरितः स्फुरुषावतारे रिक्तोदपात्रकरमास्त चिरं जनौघः॥३३॥
पंचाननमाशु विडहि हि पुरास्तनैति पश्यन् प्रतिद्विरदकुंभविशंकिचेताः
स्तंबेरमः परिणितं सुरसा कुपेति खिंगेरगधतससंभ्रममभेवमेका॥३४॥

५

मा. स. ५ कीर्णं शनैरनुकपोलमनेकपानां हस्तैर्विगाढमदतापरुजः शमाय॥
आकर्णमुल्ललितमम्बु विकाशिकाशनिकाशमाप समतां सितचामरस्य
३५॥ गंडूषमुज्झितवता पयसः शरोषं नागेन लब्धपरवारणमारुतेन॥ अंभो
5 धिरोधसि पृथुप्रतिमानभागरुद्धोरुदंतमुसलप्रसरं निपेते॥३६॥ दानं
ददत्यपि जलैः सहसाधिरूढे को विद्यमानगतिरासितुमुत्सहेत॥ यद्दं
तिनः कटकटाहतटान्मिमंक्षोर्मंक्षूदपाति परितः पटलैरलीनां॥३७॥
स्वं तडिल्लौघमवगाढवतः कपोलौ हित्वा क्षणं विततपक्षतिरंतरिक्षे॥ द्वा
न्त्रयेष्वपि गुणेषु रराज नीलो वर्णः पृथग्गत इवालिगणो गजस्य॥३८॥

संसर्प्पिभिः पयसि गौरिकरेणुरागैरंभोडगर्भरङसांगविषाणिनश्च ॥ क्री
डोपभोगमनुरूपसरिन्महेभैाव नीवस्त्रपरिवृत्तिमिव व्याधत्तां ॥३९॥ यं
वंडकैर्मदजलस्य महानदीनां नेत्रभ्रियं विकसितोविद्धुगजेंद्राः ॥ तो प्र
सवांकुरविलेबिलमुत्तरंतो घोतैंमरंगनवनीलपयोदपंक्तेः ॥४०॥ प्र
स्यन्दति निशितांकुशदूरभिन्ननिर्याणनिर्यदसृङ्चलितं निषादी ॥
राङ्कुमहेभमपरिवृढिमानमागाद्गाकाँतितोनवघनेति महान्धकारः ॥४१॥ से
व्योपि सानुनयमाकलनाय यंत्रानीते नवन्यकरिहानवकेतवावासः ॥ ना
भाति केवलमभांडिगडोनशाखीनान्यसंगांधमपिमानभृतः सहंते ॥४२

मा॰ स॰ ५ क्रीडद्दिक्कुंजरवरकुंजरगंडकाषसंक्रांतदानपयसोवनपादपस्य॥ सेना
गंडैनमर्चितस्मनिद्रप्रसूनैर्मन्दोष्ठयागतमगामिकुलैरलीनां॥४३॥ नो
6 स्थैर्यहातरुतलेषु ममुस्तदानीमाधोरणैरमिहितापघ्नुस्वलशारवाः॥
बंधायचिक्कुदुरिमास्तरसात्मनैवनैवात्मनोनिनमघवाक्रियतेमदां
धैः॥४४॥ उत्सोत्सोश्शीकरस्रुतः प्रबलोष्मणोंतहस्तुद्रनीलनलिनो
दरतुल्यभासः॥ एकान्विशालशिरसोहरिवंदनेषु नागान्नबंधुरप
एन्मनुजान्तिरास्तुः॥४५॥ कंडूयतःकटभुवंकरिमदेनस्कंधंस्तुगां छि
मनुलीनवतानगस्या॥ स्थूलोंपलेडुनीलयशाकलोवलिकोमलेनकंठ

गुणत्वमलिनां वलयेन नरेन्द्रो ॥४६॥ निर्धूतवीतमपि विप्रमपि बालकमुल्लसं
तं यन्ताक्रमेण परिसांत्वनतर्जनाभिः ॥ श्रीज्ञाविशेष प्रानकैर्वशमानि
नाय शास्त्रं हि निश्चितधियां क्कनसिद्धिमेति ॥४७॥ स्तंभे महांतमुच्चितं सह
सामुमोचहस्ते दृढावतितरां सरसाग्रहस्तः ॥ बद्धापराणि परितो निगडा
न्यलावीत्स्यातं अमुज्वलमवापकरेणुराजः ॥४८॥ जङ्घेजनैर्मुकुलिताहत
मनाहृदानेसंरब्धहस्तिपकनिष्ठुरनोदनाभिः ॥ गंभीरवेदिनिपुरः कवले
करीन्द्रमंदोपि नामनमहानवगम्यसाध्याः ॥४९॥ क्षिप्तं पुरो नजगृहे
मुहुरिक्षुकांडं नापेक्षते स्म निगडोपगतां करेणुं ॥ सस्मार वारणपतिः

१

मा॰ स॰ ५ परिमीलितांमिछाविहारवनवासमहोत्सवानां॥५०॥दुःखेनमोहयितु
माशयितुमाशयिताशशाकतुंगाम्यकायमनमंतमनादरेण॥५१॥छिन्नहस्त
तलदत्तविधानपिंडस्नेहस्मृतिस्नतबाष्पभरिभाधिजैरौ॥५२॥रुद्रकोश
कोपरचितानिनिरंतराभिवश्मानिरश्मिरचितानिनराधिपानां॥
चंद्राकृतीनिगाडमंडलिकानिरूचैर्नीलाश्मपंक्तिपरिवेषमिवा
धिजग्मुः॥५३॥गास्तनमार्गगतयोपिगतोरुमार्गाःस्वैरंसमाचवृ
षिरेऽमुविवेक्षनाय॥स्पीदयोद्भसितफेनजलानुसारसंलक्ष्यप
त्रपनवर्द्धपदास्फुरंगाः॥५४॥क्राडिघृतिप्रणमन्मूर्धनिबाद्धि

श्वेतस्यांगसंगमसुखानुभवोत्सुकायाः ॥ नासाविरोकपवनोच्छ्वसि
तंतनीयोरोमांचतामिवङ्गागमरजःपृथिव्योः ॥५४॥ हिमनःस्थलीषुपरि
तः परिहसवाडीकुञ्चञ्चपुः प्रविततायतकेशपंक्तिः ॥ ज्वालाक
णारुणारुचानिकरणारुणाः शेषेणतेङ्सइवादयपोलमूर्द्ध्नः ॥ स्तो
केनन्नाक्रमतवक्त्रभपालिमुच्चैश्रीवृद्धाकीपुरुषकोन्नमिताय
काय ॥ ॥५६॥ रेडेडनैः स्नपनसांद्रतराद्रमूर्त्तिर्दिवैरिवाद्गुमिषद्
ध्रिमिरीतमाणः श्रीसन्निधानरमणीयतरोम्बरस्थैः कृते श्रवाङ्ल
निधेरिवङातमात्रः ॥५७॥ ञश्राविभूमिपतिभिः तणवीतनिद्रै

मा·स५ रसनस्तुरो हरितके स्तुद माद्ध्यानः॥ ग्रीवाग्रलोलकलकिंकिणीकानि
नादमिश्रं स्वदशनकुर्बुरशब्दमश्वः॥५८॥ उच्चनाभदर्पचलितेन महे
४ हेवरज्वाकीलंप्रयत्नपरमानवद्गुग्रहेण॥ आकुस्यकारिकरके
स्तुरगेण तूर्णमश्नाति विड्डुतमन्नुद्रवतान्तमश्वं॥५९॥ आव्याकु
लप्रकृतमुत्तरधेयकर्मधाराः प्रसाध्ययितुमव्यतिकीर्णरूपाः॥
स्निद्धमुरवेणवस्तुवीथिषुकश्चिदश्ववल्गाविभागकुशलो गम
योबमुवा॥६०॥ मुक्तास्तृणानि परितः करके चरंत स्तृचुंद्धिता
नतनिकाव्यतिषगभाजः॥ स स्तु सरोषपरिचारकवार्यमाण

दामोच्चलत्सवलितलोलपदं तुरंगाः॥६१॥ उत्तीर्णभारलघुनाप्यलघु
लवोघसौहित्समग्निः सहतरेण तरोरधस्तात्॥ रोमंथमंथरचलद्गुरुसा
स्नमास्यं चक्रे निमीलदलसेक्षणमौक्षकेण॥६२॥ उच्छृंगितान्यवृषभाः
सरितां नदंतो रोधांसि धीरमपचस्कुरिरे महोक्षाः॥६३॥ मेदस्विनः
सरभसोपगतानभीकान्भेत्तुं परानन्डुहो मुहुराहवेन॥ उज्जि
स्वलेन स्फुरभीमनुनिःस्वनंडागभेडयोद्धुरविशालविषाणमुद्गणा
६४॥ बिभ्राणमायतिमतीमवटाशिरोधिंदस्पृतामधिरसामसमाधिकं
दधांति॥ नालोष्ट्रमोष्ठमोष्ठकमुदग्रमुखं वतरूणामवंलिहानिविलिहे

६

पा.स.५ नवपल्लवानि ॥६५॥ सार्द्धकंथ्यैश्चिदुच्चितैः पिचुमंदपत्रैः सांतरालग
तमात्मदलं मृदीयः ॥ हासेरकः सपदि संवलितं निषादैर्विप्रपुरापत
गराडिवनिर्कगार ॥६६॥ स्पष्टं बहिः स्थितवतेपि निवेदयेत श्रेष्ठा विशे
१ षमनुजीविजनाडनायराज्ञो ॥ वैतालिकाः स्फुटपदप्रकटार्थमुच्चैर्नौ
गावलीः कलगिरोऽवसरेषु पेठुः ॥६७॥ उन्नम्रताम्रपटमंडपमंडितं
तद्धानीलनागकुलसंकुलमाबभासे ॥ संध्यांशुभिन्नघनकर्बुरितां
तरिक्षलक्ष्मीविडंबिशिबिरं शिववकीर्त्तनस्य ॥६८॥ घरस्मोद्धत्तालि
खितमितिनमुसवकृडगतिप्रतितस्तत्किंमोमेतिनरमघः श्चापिपिषु

उपलक्ष्य वाञ्छ्वैगिरिपतिरिति श्रीपतिमसौ बलाकान्तः क्रीडद्द्विरदमथितो
वीरुद्धैरवैः॥६८॥ इति श्रीशिशुपालवधे महाकाव्ये सेनानिवासो नाम
पंचमः सर्गः॥ ॥ अथ रिरंसुममुं युगपद्गिरौ कृतयथास्वतरुप्रसव
श्रिया॥ ऋतुगणेन निषेवितुमादधे भुवि पदं विपदंतकृतं सतां॥१॥ न
वपलाशपलाशवनं पुरः स्फुटपरागपरागतपंकजं॥ मृदुलतांत
लतांतमलोकयत्स सुरभिं सुरभिं सुमनोभरैः॥२॥ विलुलितालक
संहतिरामृशन्मृगदृशां श्रमवारि ललाटजं॥ तनुतरंगततीः सरसां
दलत्कुवलयं वलयन्मरुदाववौ॥३॥ तुलयति स्म विलोचनतारकाः

मा॰ स॰ ६

कुरबकस्तबकव्यतिषंगिणि ॥ गुणवदाश्रयलब्धगुणोदये मलिनिमा

10 लिनिमाधवयोषितां ॥४॥ स्फुटमिवोज्वलकांचनकांतिभिर्युतमशो

कमशोभत चंपकैः ॥ विरहिणां हृदयस्य भिदाभृतः कपिशितं पिशितं

मदनाग्निना ॥५॥ स्मरहुताशनमुर्मुरचूर्णतां दधुरिवाम्रवणस्य

रजः कणाः ॥ निपतिताः परितः पथिकव्रजानुपरि ते परितेपुरतो

भृशं ॥६॥ रतिपतिप्रहितेव कृतक्रुधः प्रियतमेषु वधूरनुनायिका

॥ बकुलपुष्परसासवपेशलध्वनिरगान्निरगान्मधुपावलिः ॥७॥

प्रियसखीसदृशं प्रतिबोधिताः किमपि काम्यगिरा परपुष्टया ॥ प्रि

पत तस्माय वपु गुरुं मत्सर छिद्र रयादुयौरे चितमेग नाः ॥८॥ मधुकैर
र व बोधि कैरे रिवस्मर तिमुवः पथि कान्हरिणा इवा ॥ कलत मावचसः
परि वा नीस्वर डिता रडिता वशमायकृः ॥९॥ समभि सस्वर सादव
लंबितः प्रसदयाकुसुमाव विचीपया ॥ अविन मन्मरराज वष्टा
स्तुकैर न्त तया न्त यावन पादपः ॥१०॥ इदम पास्य विरागि परागिली
रलिकदंब कमंकुरुहांत ती: ॥ स्तन मरे णडितस्तबकान मन्नव
लेवलतेभि मुखं तवा ॥११॥ स्फुरभिणि स्वसितै दध त स्तबन वसुधा
मधुरैचतवाधरे ॥ अलम लेरि वगंधर साव मृ म मन सौमन सौमन नन

माघस६

सामुखे ॥१२॥ इति वदंतमनंतरमंगनाभुजयुगोन्नमनोच्चतरस्तनी
प्रणयिनं रभसादुदरश्रियावलिभयालिभयादिव सस्वजे ॥१३॥ विपे
बकं ॥ वदनसौरभलोभपरिभ्रमद्भ्रमरसंभ्रमसंभृतशोभया ॥ च
लितया विदधे कलमेखलाकलकलोऽलकलोलदृशान्यया ॥१४
अजगणन्गणशः प्रियमग्रतः प्रणतमप्यभिमानितया न याः ॥ स
ति मधावभवन्मदनव्यथाविधुरिता धुरि ताः कुकुरस्त्रियः ॥१५॥
कुसुम कार्मुकसंहितद्रुतशिलीमुखखंडितविग्रहाः ॥ मरणम
प्यपराः प्रतिपेदिरे किमु मुहुर्मुमुहुर्गतभर्तृकाः ॥१६॥ रुरु

कार्मुक२

द्विषां वदनांबुरुहश्रियः सुतनु सत्यमलंकरणायते ॥ तदपि संप्रति सन्निहि
ते मधावधिगमं धिगमंगलमश्रुणः ॥१७॥ सहति कष्टमसावचिरादसू
न्विरहवेदनयेत्यघशंकिभिः ॥ प्रियतया गदितास्त्वयि बाष्पवैरवितथा वि
तथाः सखिमागिरः ॥१८॥ नखलु दूरगतोप्यतिवर्त्तते महमसाविति बंधु
तयोदितैः ॥ प्रणयिनो निशमय्य वधूर्बहिः स्वरमृतैरमृतैरिव निर्ववौ ॥
॥१९॥ विशेषकं ॥ मधुरया मधुबोधितमाधवीमधुसमृद्धिसमेधि
तमाधया मधुकरांगनया मुहुरुन्मदध्वनिभृता निभृताक्षरमुज्जगे ॥२०॥
अरुणिताखिलशैलवना मुहुर्विदधती पथिकान्परितापिनः ॥ वि

कचकिंशुकसंहतिरुच्चकैरुदवहद्वहदव्यमृतुः श्रियं॥२१॥ इति वसंतवर्णनं॥
रवितुरंगतनूरुहतुल्यतां दधति यत्र शिरीषरजोरुचः॥ उपययौ विदधन्न
वमल्लिकाः शुचिरसौ चिरसौरभसंपदः॥२२॥ दलितकोमलपाटलकु
ड्मले निजवधूश्वसितानुविधायिनि॥ मरुति वाति विलासिभिरुन्मदभ्र
मदलौ मदलौल्यमुपाददे॥२३॥ निदधिरे दयितोरसि तत्क्षणस्नपनवा
रितुषारभृतस्तनाः॥ सुरभिचंदनरेणुरनुक्षणं विचकरे च करेण वरोरुभिः
॥२४॥ इति ग्रीष्मवर्णनं॥ स्फुरदधीरतडिन्नयना मुहुः प्रियमिवागलितोरु
पयोधरा॥ जलधरावलिरप्रतिपालितस्वसमया समयाज्जगतीधरं॥२५

गतकदंबकमेचकमुच्चकैर्नभसिवीक्ष्यनवांबुदमंबरे ॥ अभिससारन
वल्लभमंगनानचकमेचकमेकरसंरहः ॥२६॥ अनुययौविविधोपल
कुंडलद्युतिवितानकसंवलितांशुकं ॥ धृतधनुर्वलयस्यपयोमुचः
शबलिमाबलिमानमुषोवपुः ॥२७॥ द्रुतसमीरचलैःक्षणलक्षितव्यव
हिताविटपैरिवमंजरी ॥ नवतमालनिभस्यनभस्तरोरचिररोचिररोचत
वारिदैः ॥२८॥ पटलमंबुमुचांपथिकांगनासपदिजीवितसंशयमेष्य
ती ॥ सनयनांबुसखीजनविभ्रमाद्विधुरबंधुरबंधुरमैक्षत ॥२९॥
प्रसवतःसुतरामुदकंपयद्विदलकंदलकंपनलालितः ॥ नमयतिस्म

वनानिमनस्विनीजनमनोनमनोघनमारुतः ॥३०॥ जलदपंक्तिरनर्तय
दुन्मदंकलविलापिकलापिकदंबकं ॥ कृतसमार्जनमर्द्दलमंडलध्वनिज
यानिजयास्वरसंपदा ॥३१॥ नवकदंबरजोरुणितांबरैरधिपुरंध्रि
शिलींध्रसुगंधिभिः ॥ मनसिरागवतामनुरागितांनवनवावनवायुभिरा
दधे ॥३२॥ शमिततापमपोढमहीरजः प्रथमबिंदुभिरंबुमुचोंभसां ॥
प्रविरलैरचलांगणमंगनाजनसुगंनसुगंधिनचक्रिरे ॥३३॥ द्विरदद
तवलक्षमलक्ष्यतस्फुरितभृंगमृगछविकेतकं ॥ घनघनोघविट्टनया
दिवः कृशशिखंशशिखंडमिवोच्चकैः ॥३४॥ दलितमौक्तिकचूर्णविपांड

उवः स्फुरितनिर्झरशीकरचारवः ॥ कुरवकपुष्पपरागकणास्फुरं विदधि
रे दधिरेणु विपाण्डवसो ॥३५॥ नवपयःकणकोमलमालतीकुसुमसंततिसे
ततसंगिभिः । प्रचलितोडुनिभैः परिपाण्डिमा स्फुभरजोभरजोलिमिरादद
दे ॥३६॥ निजवधूजनपटवासमिवाकिरद्धृतपटोपमवारिमुचां दिशां ॥ त्रि
पविमुक्तवधूजनचेतसामनवनीनवनीपवनावलिः ॥३७॥ प्रणयको
पभृतोपि पराङ्मुखाः सपदि वारिधरारवभीरवः ॥ प्रणयिनः परिरब्धु
मथांगना ववलिरे वलिरेचितमध्यमाः ॥३८॥ विगतरागगुणापि नरो
नकश्चनति भाति पयोदनभःस्वति ॥ अभिहितेतमिमिरे ववित्रिवोचके

१-सर्ग

रनन्तेन नन्दतेन वपल्लवैः ॥३९॥ अरमयन्नभवनादविरचुतेः किल मया
द्विवयात्क्रमनिह्नवः ॥ यदुनरेन्द्रगणं तरुणीगणं स्तमयमन्मथमन्मथन
नाषिणः ॥४०॥ ददतमेतदिताहिमदीधितिरलगकुलाय कुलायनियितौ ॥ जल
दकालमबोधकृतं निशामपरथापरथावयवायुधः ॥४१॥ इति वर्षावर्णनं ॥
सविकचोत्पलचक्षुषमैक्षत क्षितिभृतोंकगतां दयितामिव ॥ शरदमक्ष
गलद्दसनोपमाहमघनामघनाशनकीर्तनः ॥४२॥ जगति नैशमशी
तकरः करैर्वियति वारिदवृंदमयं तमः ॥ जलजराशिषु नैद्रमदुद्रुवन्नम
हता महताः क्वचनारयः ॥४३॥ सममपएव वकोरातिबलाबलं प्रत्लिगादंत

इतीवशरीविरणां॥ शरदि हंसरवाः परुषीकृतस्वरमयूरमयूरमणीयतां॥४४॥
तनुरुहाणि पुरो विजितध्वनेर्धवलपक्षविहंगमकूजितैः॥ उगल्कुर त्तम
ये व शिखंडिनः परिभवोरिभवो हि सुदुःसहः॥४५॥ अनुवनं वनराजिव
धूमुखे बहुलरागजपाधरचारुणा॥ विकचवाणदलावलयोधिकं रुरुचि
रे रुचिरेक्षणविभ्रमाः॥४६॥ कनककेतकपिशंगदलैर्द्दधे सरडसारुणकेस
रचक्रमिः॥ प्रियविमानितमानवतीरुषां निरसनैरसनैरवृथार्थता॥४७
मुखसरोडारञ्चेमदपाटलां मनुचकार चकोरदृशां यतः॥ घृतनवातप
मुत्सुकतामतो नमलकमलं मधुपं मसि॥४८॥ विरतसप्तडिघस्समधुवृष

कलमगोपवधूर्न मृगव्रजं॥ श्रुततदीरितकोमलगीतकध्वनिमिषेऽनिमिषे
क्षणमग्रतः॥४९॥ हृतमदं निगदंतइवाकुलीकृतजगत्त्रयमूर्ज्जमतंगजं॥
बकुरयुक्छदगुच्छसुगंधयः सततगास्ततगानगिरोलिभिः॥५०॥ विगत
वारिधरावरणाः क्वचिद्ददृशुरुच्छ्रितसितासितता सिताः॥ क्वचिदिवेंद्रगजाज
डिनकंचुकाः शरदिनीरदनीर्यदवो दिशाः॥५१॥ विलुलितामलिनैः शरदं
गनानवसरोरुहकेसरसंभवां॥ कविकरितुंपरिहासविधित्सयाहरिव
धूरिवधूलिमुदंचितवान्॥५२॥ हरितपत्रमयीव मरुद्गणैः स्रगवनद्धम
नोरमपस्त्रवा॥ मधुरिपोरभिताम्रमुखीमुदं दिवि तता वितता नरुकाव

लिः॥५३॥स्मितसरोरुहनेत्रसरोजलामतिसितांगविहंगहसद्ध्वनिं॥आ
कलयन्मुदितामिवसर्वतःस्मरशरदंशरदंतुरदिङ्मुखां॥५४॥इतिशारदवर्ण
नं॥नृपतिद्रुपसीरपिहेमसुहिनयनसरितःपृषतांपतिः॥सलिलसं
ततिमधगायोषितामतनुतातनुतापकृतेदृशोः॥५५॥इदमयुक्तमहोम
हद्वयत्वरतनोःस्मरयस्यनिलोम्यदः॥स्फुटतसयौवनसौष्मपयोध्धराने
सतुहिनस्तुहिनस्तुवियोगिनः॥५६॥त्रिपतमेनययासरूढास्थितेनस
हसासहसापरिरभ्यतं॥स्वयाथितुंक्षणमक्षमतांगनानसहसासहसाव
तवेपथुः॥५७॥प्रशमदूयतचोधरपञ्चवक्षतिरनावरणहिमभारतैः॥
दशनरश्मिपटेनचसीत्कृतैर्निवसितेवसितेनमुनिर्वृतो॥५८॥ब्रण

मा. स ६

16

स्मरतासुतनोः कलसीच्छुरितं तमरीचि प्रयंदधे स्फुटमिवाचरता हि
ममाहृते मृद्दु० याद्रुत याधरलेखया ॥५८॥ ह्रेपकः ॥ स्मरतनुपारकल्पस्प
नभस्वतस्तरसा तांगुलितर्जनविभ्रमाः ॥ चञ्चुनिरंतरमिच्छुजोत्तरंवनि
तयानितयानविषहिरे ॥६०॥ हिमरुतावपिताः स्म भृशास्विदो युवतयः
सुतसामपकारिणि ॥ प्रकटयस्यनुरागमकृत्रिमं स्मरमयं रमयंति विला
सिनः ॥६१॥ हिमर्तवुर्ज्ञनं ॥ कुसुमयन्फलिनीरलिनीरवैर्मदविकाससिराहितहु
कृतिः ॥ ज्ञानुवनं निरभर्सुयतप्रियान्वियुवतीयुक्ताः शशिरानिलः ॥६२॥
उपचितेषु परेष्वसमर्थतां व्रजति कालवशाद्बलवानपि ॥ तपसि मंदगभ
स्तिरभीशुमान्नहि महाहिमहानिकरो भवत् ॥६३॥ व्रजविधिषेणयिषुनुवना

नियः स्मरमिवाख्यातेयाध्वरजश्चयः ॥ हृमितसैन्यपरागविपाण्डुरद्युतिरयं
तिरयंनुदन्मूर्द्दिशः ॥६४॥ शिशिरमासमपास्य गुणोस्य नः क इव शीतहरस्य कु
चोष्मणः ॥ इति धियास्तरुषः परिरेभिरे घनमतो नमतोनुमतास्त्रियाः ॥६५॥ अ
घिलवंगममीरजसाधिकं मलिनिताः सुमनोदलतालिनः ॥ स्फुरदमिति
प्रसवेन पुरोहसन्सपदि कुन्दलतादलतालिनः ॥६६॥ अतिसुरभिरभाजि
पुष्पश्रियामतनुतरयेव संतानकः ॥ तरुणपरभृतः स्वनं रागिणामत
नुतरयेव संतानकः ॥६७॥ नाशितुं युवतिमाननिरासे दत्तमिष्टमधुवास
रसारं ॥ चूतमालिरलिनामतिरागाद्दत्तमिष्टमधुवासरसारे ॥६८॥ जगद्व
शीकर्तुमिमाः स्मरस्य प्रभावनीकेतनवैजयंतीः ॥६९ प्रस्पष्टनेकद्वलीमि

कुम्भीः प्रभावनीकेतनवैजयंतीः ॥६॥ स्मररागमयीव पुस्तमिस्थापरितस्तारर
वेरसस्य वशं ॥ प्रियमापदिवापि कोकिलेस्थापरितस्तारर वेरससवशं ॥१०॥
वकुरेकुविहारहिमंस्कुचिनारूचिरं कमनीयतरागमिता ॥ रमणानरमण्याचि
रांशुलतारूचिरं कमनीयतरागमिता ॥११॥ मुदमम्बुमुवामपां मयूराः स
हसायतनदीपपाटलाभे ॥ अलिनारमतालिनीशिलीध्रे सहसायतन
दीपपाटलाभे ॥१२॥ कुरङ्गा निवीस्यपरिरिविभिः प्रियवरीदुं समयावनो घन
मदभ्रमराणि ॥ गगनं च गीतनिनदस्पगिरोच्चैः समयावनो घनमदभ्रम
राणि ॥१३॥ अभीष्टमासाद्य चिराय काले समुद्धृताशं कमनीचकासे ॥
योषिन्मनोज्ञान्मसुखोदयेषु समुद्धृताशं कमनीचकासे ॥१४॥ स्तनयोः स

मध्येन यां गनानां मध्रिनद्वार समान सारसेन ॥ परिरंभ रुचिं ततिर्जनानाम
भिनद्वार समान सारसेन ॥१५॥ ज्ञात प्रीति र्यां मधुरेणनुवनां तं कामे
कांते सारसिकाकाकुरुतेन ॥ तत्संपर्कप्राप्य पुरामोह नलीनां कामे
कांते सारसिकाकाकुरुतेन ॥१६॥ कांताजनेन रहसि प्रसभं गृहीतके
शे रते स्मर सहासवतोषितेन ॥ प्रम्लानमनस्स्फुरत्कुनीव्युपि हे मनीषु केश
रते स्मर सहासवतोषितेन ॥१७॥ गतवतामिव विस्मयमुच्चकैरसकला
मलपल्लव लीलया ॥ मधुकृतामसकृगिरमावलीरसकलामलप
ल्लव लीलया ॥१८॥ कुर्वंतमित्यतिमरेण नगानवाचः कुर्वाविंदाम
मलिनां च नगान वाचः ॥ श्रीमानसमम्लमनुसानुगिराविहर्तुं बिभ्रत्स

१८

मा॰ स॰ ७ णोदृष्टमपरागाद्याविजह्रुः॥७९॥ इति श्रीशिशुपालवधे महाकाव्ये श्र्यङ्के

माघकृतौ वसन्तादिऋतुवर्णनो नाम षष्ठः सर्गः॥ ॥ अनुगिरमृतु

५८ भिर्वितायमानामथ स विलोकयितुं वनान्तलक्ष्मीम्॥ निरगमदभिराद्धु

मादृतानां भवति महत्सु न निःफलः प्रयासः॥१॥ दधति सुमनसो

तु ५ वनानि बह्वीर्युवतियुता यदवः प्रयातुमीषुः॥ मनसिशयमहास्त्रमन्य

थामी न कुसुमपञ्चकमप्यलं विसोढुं॥२॥ अवसरमधिगम्य ते हरं सोह

दयमयनकृतोज्ज्वलस्वरूपाः॥ अवनिषु पदमङ्गनास्तदानीं न्यदधत राम

तविभ्रमसंपदोङ्गनासु॥३॥ नखरुचिविरचितेन्द्रचापलेखं ललित १८

गतेषु गतागतं दधानाः॥ मुखरितवलयं पृथौ नितम्बे भुजलतिकामु

स्तुरत्नचरणयोः॥४॥ अतिशयपरिणहवान्वितेनेव बहुतरमर्पितरत्नकिंकिणी
कः॥ अलघुनितम्बघनस्थलेपरस्याध्वनिमधिकं कलमेखलाकलापः॥५
गुरुनिबिडनितम्बबिम्बभाराक्रमणनिपीडितमङ्गनागणस्य॥ चरणयुग
मसकृत्स्वस्वेदसुखरसमसमस्मलमलक्तकक्लेन॥६॥ तव सपदि समीपमा
नयेतामहमितितस्यमयाग्रतोभ्यधायि॥ अतिरभसकृतालघुप्रतिज्ञाम
न्नतगिरंगुणगौरिमाकृथामां॥७॥ नचसुकृतमनुनवेद्मियन्मत्तोयानसुनिरस
स्तवनिश्चयःपरेण॥ वितथयतिनजातुमद्वचोसाविति त्वतपापि सखीषु
मेभिमानः॥८॥ सततमनभिभाषणं मया ते परिपालितं भवती मनानये
त्या॥ त्वयि तदिति विराधनिश्चितायां भवति भवत्सु हृज्जनः सकामः॥९

प्रा॰मि॰७ गतवति रववंबिलंबतास्मन नलमनालपनाद्दहं भवत्याः॥ द्वलयिनिमद्दि
नगसादबुद्धिर्भवमममा निर्ज्जीविते दद्यान्कुं॥१०॥ प्रियमितिवनितानितां
19 तमागः स्मरणसरोषकषायितायता सी॥ चरणगानसखी [illegible] वाचोनुरोधा
च्छिलकथमप्यनुकूलयांचकार॥११॥ पंचभिः कुलकं॥ ८ तवदमितिमा
वयस्ययासीर्ननुसूतनुंपरिपालयानुपांतं॥ नहि नविदितरेवदमेत
दीयस्तनह्रदघ्नोद्वहनेतवापि चेतः॥१२॥ इतिगदति सखीजनेनुरा
गाद्दयितसमाममपरश्चिरं प्रतीक्ष्य॥ तदनुगमवशादनायतानि न्यधि
तमिमानइवावनिंपदानि॥१३॥ युग्मं॥ यदि मयि लघिमानमागतायां तव राम १९
धृतिरस्तिगतास्मि संप्रतीयं॥ = प्रनिभृतपदपातमापपात प्रियमिति

कोऽपि पदेन कापि सरघाः॥१४॥अविरलपुलकः सहकृतोसाः प्रतिपदमेकत
रःस्तनस्तरूपणाः॥चटितविघटितप्रियमपवत्स्तरभुविकंद्कविभ्रमंबमा
र॥१५॥अशिथिलसमपघावसङ्गकंठेद्वपरिरब्धवहद्बस्तनेन॥हर्षिततत हि:३
नुरुहाभुजेनमस्तुर्नृदुमसदृव्यतिबद्धमेकबाहुं॥१६॥स्फुरदुरस्तसमा
घ्नती नितांतप्रणद्दितकांचितितंबमंडलेन॥विषमितपृथुहारयष्टिति
र्यकूकुचमितरं तदुरःस्थलेनिपीड्य॥१७॥गुरुतरकलनूपुरानुनादं
सलेलितनर्तितवामपादपद्मा॥इतरदनतिलोलमादधानापर
मघमन्मथमंघरंजगाम॥१८॥त्रिभिर्विशेषकं॥लघुलुलितपदंतद
सपीठद्वयनिहितोभयपाणिपल्लवान्या॥सकठिनकुचचूचुकप्रणोदं

१ २०

मा.स.७ द्रियमबलासविलासमन्वियाय॥१९॥ जघनमलघुपीवरोरुकृछ्राद्गुरुनि
बिरीसमनितंबभारखेदि॥ दयिततमशिरोधरावलंबिस्वभुजलताविभ
वेन कांचिदूहे॥२०॥ अनुवपुरपरेण बाहुमूलप्रहितभुजाकलितस्त
२० नेन निन्ये॥ निहितदशनवाससा कपोले वि[illegible]मविकीर्णपदं बलादिवा
न्या॥२१॥ अनुवनमसितभ्रुवः सखीभिः सह पदवीमपरः पुरागतायाः॥ उर
सि सरसरत्नपादलेखाप्रतिमतयानु[illegible]ययावसंशयानः॥२२॥ म
दनरसमहौघपूर्णनाभीह्रदपरिवाहितरोमराजयस्ताः॥ सरितइव
सविभ्रमप्रयातप्रणदितहंसकभूषणा विरेजुः॥२३॥ श्रुतिपथम राम
धुराणि सारसानामनुपनदि श्रुश्रुविरे रुतानि ताभिः॥ विदधति जा २०

न तामसनःशरव्यमध्यपटुमन्मथचापनादशंकां ॥२४॥ मधुमथनवधूरिवाक
यंतिभ्रमरकुलानि निवुरुपं दुःस्तुकामि ॥ तदभिनयमिवावलिर्वनानामतनुत
नूतनपल्लवांगुलिभिः ॥२५॥ असकलकलिकाकुलीकृतालिस्खलनविकीर्ण
विकासिकेसराणां ॥ मरुद्वनिरुहां रजो वधूभ्यः समुपहरन्विचकार कोर
कोणि ॥२६॥ उपवनपवनानुपातदक्षैरलिभिरलंभि यदंगनागणस्य ॥ परिम
लविषयस्तदुन्नतानामनुगमने खलु संपदोग्रतस्था ॥२७॥ रथचरणधरांगना
करा व्यतिकरसंपदुपात्तसौमनस्याः ॥ जगति सुमनसस्तदा नितांतं दधति
परिस्फुटमर्थतोभिधानं ॥२८॥ अभिमुखपतितैर्गुणप्रकर्षादवजितमुद्धति
मुज्ज्वलां दधानैः ॥ तरुकिसलयजालमग्रहस्तैः प्रसभमनीयत भंगमंगनाना ॥२९॥

१२१

मा.स.७ मुदितमधुभुजो भुजेन शाखाश्चलितविशंखलशंखकंकणेन॥तरुरति
शयितावरांगनायाः शिरसि मुदेव मुमोच पुष्पवर्षं॥३०॥अनवरतरसे
नरागभाजा करजपरिक्षतिलक्ष्मसंततेन॥सपदितरुणपल्लवेन वध्वा
21 विगतदयं खलु खंडितेन मम्ले॥३१॥प्रियमभिकुसुमोद्यतस्य बाहोर्नव
नखमंडनचारुमूलभासा॥मुहुरितरकराहितेन पीनस्तनतटरोधिति
रोदघेंदुकेन॥३२॥विततवलिविभाव्यपांडुलेखाकृतपरभागविलीनरो
मराजिः॥कृशमपि कृशतां पुनर्नयंती विपुलतरोन्मुखलोचना वलग्नं॥३३ राम
प्रसवलकुचबंधुरोधुरोरः प्रसभविभिन्नतनूत्तरीयबंधा॥अविनमदुद २१
रोच्छ्वसद्दुकूलस्फुटतरलक्ष्यगभीरनाभिमूला॥३४॥व्यवहित मिवजा

नतीकिलांतर्वणमनुविवक्षुभमामि मुरव्य भाडं॥ अद्विविटपिसलीलमग्रकु
ब्यग्रहणपदेनविरंविलंब्यकाचित्॥२५॥ अथ किलकथिते सखीभिरत्थं त्वण
मपरेव ससंभ्रमा भवंती॥ शिथिलितकुसुमाकुलाग्रपाणिः प्रतिपदसंयमि
तांशुकावतांगी॥२६॥ कृतमपचरितोषसन्निपातं सचकितमास्मितवक्र
नारिजश्रीः॥ मनसिजगुरुतत्क्षणेपदिष्टं किमपि रसेन रसांतरं भजं
ती॥२७॥ अवनतवदने हरिकृतीव व्यवधिमचीरतयापदस्थितास्मै॥ अह
रत सुतरामतो स्पचेतः स्फुटमभिभूषयति स्त्रियस्त्रपैव॥२८॥ कुलकं॥
किशलयशकलेष्ववाचनीयाः फुलकिनिकेवलमंगकेनिषेयाः॥ नखपद
लिपयोपि भाषितायाः प्रणिदधिरे दयिते रनंगलेखाः॥२९॥ कृतकृतकरुषा

२२

प्रा॰स॰७

त्व

९२

सखीमनास्वत्वमकुशलेतिकुपाञ्चिदास्मनैवा॥अभिमतमभिसाभिलाषमा
त्रिःकृतम्नुजम्मूलमबधिमूर्ध्निमालता॥४७॥अभिमुखमभियातिमास्मकिं
चिन्मभिद्दध्याःपटलेमधुव्रतानां॥मधुसुरभिमुखाब्जगंधलुब्धैरधिकमधि
त्यदनेनमानिपाति॥४८॥सरडासमकरेहनिभ्रांस्तुघ्रसवविभूतिरुत्वी
रुधांविरक्तः॥धुवमप्रतपनामवांछयासावधरमकुंमधुपस्त
वाद्धिहिते॥४९॥इतिवदतिसखीजनेनीमिलद्द्विगुणितसांद्रतराक्षिपक्ष्म
मालाः॥न्यपतदलिमयेनमञ्जुरंकंभवतिहिविक्लवतागुणेंगनानां॥ राम
५०॥विशेषकं॥मुखकमलकमुन्नमय्ययूनायदहपिनवोढवधूर्बभाद २२
धुबिं॥तदनुकिलबापपक्षकाल ग्रहपरयाविविदविदाघसख्या॥५१

पि१

व्रततिविततिभिस्तिरोहितायां प्रतिकुर्वतो वदने प्रियः प्रियायाः॥ पदद्वयस्य
रावलोपनम्रस्तत्करवलयस्वनितेन तद्विवक्षे॥४५॥ विलसितमनुकुर्वती पु
रस्ताद्धरणिरुहाधिरुह्य वधूर्लतायाः॥ रमणमृजुतया पुरः सखीनामक
लितचापलदोषमालिलिंग॥४६॥ सललितमवलंब्य पाणिनांसे सहचर
मुच्छ्रितगुच्छवांछयान्या॥ सकलकलमकुंभविभ्रमाभ्यामुरसि रसा
दवतस्तेरे स्तनाभ्यां॥४७॥ मृदुचरणतलाग्रदुःस्थितत्वादसहतराकुच
कुंभयोर्भरस्य॥ उपरि निरवलंबनं प्रियस्यान्य
पतदथोच्चतरूच्चिचीषयान्या॥४८॥ उपरिजाततरुजानि याचमानां कुशल
तया परिरंभलोलुपोन्यः॥ प्रथितपृथुपयोधरां गृहाण स्वयमिति मु

स्य वश्यमन्तदासदेहे ममां ॥४९॥ इदमिदमिति भूरुहां प्रसूनैर्मुहुरभिलो
भयता कुरङ्गुरोन्या ॥ अन्तरहसमनाग्निना यकेन लरयतिरंतु महोज
९३ ने मनोभूः ॥५०॥ विजनमिति बलादमुं गृहीत्वा ह्यालम घावी स्पविपद्दी
मंति केन्या ॥ अभिपतिन्तु मनाग्लधकुत्वभीतरभवदमुंच तिवल्लमेति गुर्वी
धाम५ ५१॥ अधिरजनितगामुंलस्याः प्रियतमयेति रुर्षस्तजावनत्कः ॥ पदमपि
चलितुं प्रवानसेहे किमिव न शक्तिरहं समसाध्वसानां ॥५२॥ न खलु वय
ममुष्य दानयोग्याः पिबति च पाति च या सकौ रहस्त्वां ॥ व्रज विटपममुं द राम
दस्व तस्यै भवति यतः सदृशोऽश्चिरायोगः ॥५३॥ नव कितवकिमाहितैर् २३
वैथा नः क्षितिरुहपल्लवपुष्पकर्णपूरैः ॥ न नुजन विदितैर्भवघ्नलीके

क्षिरपरिपूरितमेवकर्णीयुगं ॥५४॥ मधुकर यहसि तामिवालिनादैर्वितरसि
नः कलिकौकिमर्घमेतौ ॥ वसतिमधुपगतेनध्याम्नितस्पाः शंठकलिरेवम
हांस्वयाघादत्तः ॥५५॥ इतिगदितवतीरुषाजघानस्फुरितमनोरमपक्ष्म
केसरेण ॥ श्रवणनियमितेनकांतमन्यासममसितांबुरुहेण ॥ नन्दुषाव ॥
॥५६॥ कुलकं ॥ चतुर्भिः ॥ विनयतिसुदृशोदृशः परागं प्रणयिनिकौसुम
माननानिलेन ॥ तदहितयुवतेरभीक्ष्णमक्ष्णोर्द्वयमपिरोषरजोभिरा
सुपूरे ॥५७॥ स्फुटमिदमभिचारमंत्रएवप्रतियुवतेरभिधानमंगनानां
वरतनुरनोपहृतपर्यस्ताम्रदुकुसुमेनयदाहतापमूर्छत् ॥५८॥ समदन
मु

मा·स·७ मवतंसितेऽधिकर्णं प्रणयवता कुसुमे सुमध्यमायाः ॥ व्रजदपि लघुतां ब
भूव भारः सपदि हिरण्मयमंडनं सपत्न्याः ॥५९॥ अवजितममुना तवाहमक्ष्णा तर
25 रुचिरतये श्रवनमलक्रुपेव ॥ श्रवणकुवलयं विलासवत्या भ्रमरकृतेरुपक
र्णमाचचक्षे ॥६०॥ अवचितकुसुमा विहाय वल्लीर्युवतिषु कोमलमाल्यमा
लिनीषु ॥ पदमुपदधिरे कुलान्यलीनां न परिचयो मलिनात्मनां प्रधानं
॥६१॥ श्लथशिरसिजपाशपातभारादिव नितरां नमङ्गिरं शभारैः ॥ मुकु
लितनयनैर्मुखारविंदैर्घनमहतामिव पक्ष्मणां भरेण ॥६२॥ अधिकम रम
रुणिमानमुद्वहद्भिर्विलसदसीतमरीचिरश्मिजालैः ॥ परिचितपरिचुंब रथ
नाभियोगादपगतकुंकुमरेणुभिः कपोलैः ॥६३॥ अवसितललितक्रियेण

बाहोर्लीलितत्तरेणतनीष्टसायकुगेन ॥ सरसकिशलयाङ्कुरेङ्गितैर्वा करकम
लैः पुनरुक्तरक्तभाभिः ॥६४॥ स्मरसरसमरः स्थलेन पश्चाद्विनिमयसंक्रमि
तांगरागैः ॥ भ्रमसमतिशयाद्धरैवदसंपदेव स्तनयुगलैरितरेतरं निबद्धैः ॥६५॥
अतनुकुचभरानतेन भूयः क्षमवनितानतिनाशरीरकेण ॥ अनुचित
गतिसादनिःसहत्वं कलभकरोरुभिरूरुभिर्द्विधामैः ॥६६॥ अपहृतनवया
वकैश्चिरायक्षितिगमनेनपुनर्वितीर्णरागैः ॥ कथमपिचरणैः सलैश्चल
द्भिर्भृशविनिवेशवशासरस्परस ॥६७॥ मुहुरितिवनविभ्रमाभिषंगाद्
तमितहानितरांनितेबिनीभिः ॥ मृदुतरतनवोऽलसाः प्रकृत्याचिरमपिताः
किमुतप्रयासभाजः ॥६८॥ कुलकं ॥ प्रथममलघुमौक्तिकाभमासीद्धृम

मा॰स॰७ जलमुक्तलगांडमंडलेषु॥ कठिनकुचतटाग्रपाति पश्चादयणतपाण्डुर
२५ तो जगाम तासां॥ दृष्टं॥ विपुलकमपि यौवनोद्धतानां चनपुलकोदयको
25 मलं च कापो॥ परिमलितमपि प्रियैः प्रकामं कुचयुगमुज्वलमेव कामि
नीनां॥ ७०॥ अविरतकुसुमावचायखेदान्निहितभुजालतयैकयोपकं
ठं॥ विपुलतरनिरंतरावलग्नस्तनपिहितप्रियवक्षसा लतांगे॥ ७१॥ अ
भिमतमभितः कृतांगभंगा कुचयुगमुन्नतिमद्वितन्वमध्या॥ तनुर
भिलषितं क्लमच्छलेन व्यवृणुत वेल्लितबाहुवल्लरीका॥ ७२॥ हिमलवस राम
दृशाः श्रमोदबिंदून पर्यनयतांकिलन्नतमोढवध्वाः॥ कुचकलशाकि २५
शोरकौकृष्यांचित्तरलतयातरुणेन पस्पृशाते॥ ७३॥ गलोदकंडावनकुलि

नेरुद्रमध्यप्रदेशः क्रामन्नरूरूरुमम्भुब्रलताः पूर्णनाभीरुहोतः ॥७३॥ छंदयो
ज्ञोः कुचतटम्भुवं ग्लावयन्रोमकूपान्स्वेदापूरैः फुवतिसरितांव्यापगांडु
स्यलानि ॥७४॥ प्रियकरपरिमार्ग्गदंगनानांयदम्भस्तुनरधिकतरैव
स्वेदतोयोदयश्रीः ॥ अयवकुरभिषेकुंभस्तंभोत्थिरीफुर्वनविहरणा
खेदम्लानतोभी ॥७५॥ ॥ इतिश्रीदत्तकस्तनोर्मांधस्यकवेः कृतौ शिशु
पालवधे महाकाव्ये पुष्पावचयो नाम सप्तमः सर्गः समाप्तः ॥ श्री ॥
आयासाद्धृत्यद्रुततरस्तनैस्वनद्भिश्रोतानामविकचलोचनारविंदैः ॥
उपभ्यंमः कथमपियोषितांसमूहैः सोरुर्वीं निहितचलत्पदंप्रचेले ॥१॥
यातीनांसममसितम्भुवोनतत्वादंसानां महतिनितांतमेतरेपि ॥ संसक्तैर्वि

मा.स.८

26

पुलकतया मिषेणान्वितं वैः संबाधं वहद्दर्पितद्वम्स्तवमर्गी ॥२॥ नीरंध्रद्रुमशि
खिरांभ्रुवं मर्तुं तीःसा शंकेमुहुर्भरिवकौतुका कुरैस्ताः॥ ठस्पर्शहृल्लम
तिलोकुली कृतानां शास्वामन्तुहिनरश्मिरं तरालैः॥३॥ एकस्यास्तपनक
रैकरालितायाबिभ्राएं समपदिक्षितोऽर्चारणखं॥ सेवायैवदनसरोज
निर्जिताश्रीराग सप्रियमिव चंद्रमाश्चकार ॥४॥ स्वांरागाद्भुपरिवितन्व

७५